

21.12.2023 versioon

TOIDUJÄÄTMETE TEKKE VÄLTIMISE KAVA

Kliimaministeerium

2023

Sisukord

Kava eesmärk	3
Taust ja hetkeolukord	3
Tegevusvaldkonnad ja tegevused	8
Tegevusvaldkonnad	8
Tegevused	8
Andmekorje ja toidujäätmete tekkekoguste kaardistamine	8
Seadusandlik raamistik ja regulatiivsete eesmärkide kokkuleppimine	9
Tõhusa koostöö rakendamine eesmärkide elluviimiseks	10
Innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse rakendamine eesmärkide elluviimiseks	11
Toidu ümberjaotamise edendamine eesmärkide elluviimiseks	12
Järjepidev teadlikkuse tõstmine, teavitamine ja koolitus eesmärkide elluviimiseks	13

Kava eesmärk

Eesti toidujäätmete tekke vältimise kava eesmärk on vähendada toidujäätmete ¹ ja toidukao ² teket kogu toidu tarnimise ahelas ehk esmatootmises, toidu töötlemisel ja valmistamisel, toidu jae- ja hulгимüügi ja muul viisil tarnimise käigus, samuti toitlustamisel ning kodumajapidamistes. See tagab kokkuhoiu loodusressurssidelt, majanduslikelt ressurssidelt ja sotsiaalsüsteemi koormamiselt.

Seeläbi aitab Eesti saavutada ka ÜRO kestliku arengu eesmärki 12.3, mille kohaselt tuleb 2030. aastaks vähendada kogu maailmas jaekaubanduses ja tarbimises ühe elaniku kohta tekkivaid toidujäätmeid 50% ning vähendada tootmis- ja tarneahelas tekkivat toidukadu.

Oluline on, et kogu ühiskond integreeriks oma mõtteviisi ja tegevusse toidujäätmete tekke vältimise eesmärgi ning kasvaks teadlikkus toidujäätmete tekke vältimisest.

Riigi jäätmekava lisana esitatud toidujäätmete tekke vältimise kava on 2023 aasta esimesel poolaastal ajakohastatud.

Taust ja hetkeolukord

Toidujäätmete tekkekogused

Seniste uuringute andmetel tekib kõige suurem osa Eesti toidujäätmetest eri sektorite võrdluses kodumajapidamistes. 2020. aastal moodustas kodudes tekkinud toidujäätmete kogus üle 48% kogu tekkivast toidujäätmete kogusest (vt joonis 27). Kodumajapidamistele järgnevad toidujäätmete tekkes toidutööstus, esmatootmine, seejärel kaubandus ning toitlustusasutused. Eestis tekib kokku ligikaudu 167 000 tonni toidujäätmeid aastas, ehk elaniku kohta 127 kg toidujäätmeid aastas. Siiski tuleb arvestada, et nii kaubandusettevõtetes kui toidutööstuses tekib lisaks loomseid kõrvalsaaduseid, mis ei ole üldjuhul käsitletavad kui jäätmed ja seetõttu jäätmearestuses ei kajastu. Loomsed kõrvalsaadused antakse käitlemiseks üle ettevõtetele, millel on vastav tunnustus. Samuti tuleb arvestada, et toidujäätmete tekkes sisalduvad ka sellised toidujäätmed, mille teket ei ole võimalik tootmis- või tarbimisprotsessi olemusest tingituna vältida.

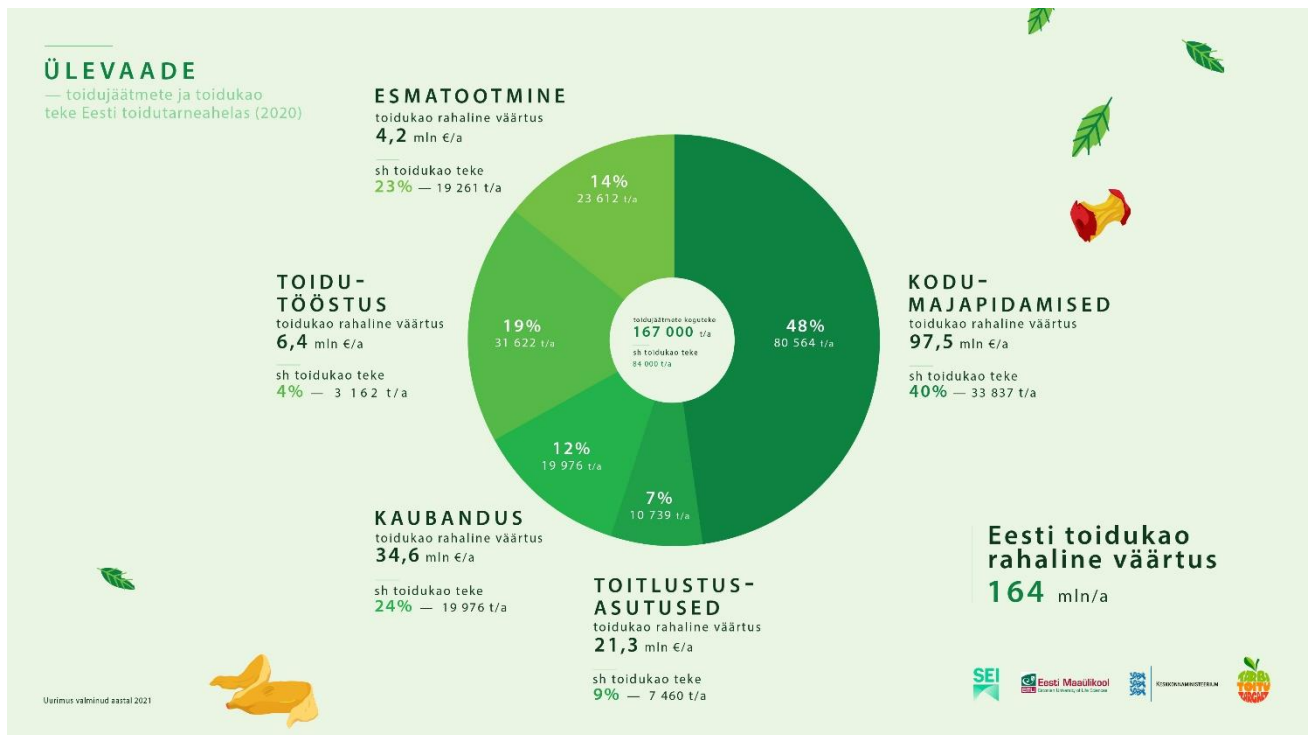
Kui vaadata eraldi vaid toidukadude võrdlust eri sektorite lõikes, näeme, et ka see on Eestis suurim kodumajapidamistes (40% kogu Eesti toidukadudest). Kodumajapidamistele järgnevad toidukadude koguste poolest kaubandus (24%), esmatootmine (23%), toitlustusasutused (9%) ning toidutööstus (4%). Eesti toidujäätmetest poole ehk ligikaudu 84 000 tonni aastas moodustab toidukadu ehk toiduna raisku läinud toit. Kogu toidutarneahela toidukao väärtus kokku on hinnanguliselt 164 miljonit eurot aastas. ³

¹ Toidujäätmed- toit, mis on muutunud jäätmeteks toidutarneahela erinevates etappides (sh lõpptarbimise etapis).

² Toidukadu-ehk raisatud toit on mis tahes inimtarbimiseks mõeldud toit või toiduaine, mis mingil põhjusel (nt riknenud või kasutustähtaja ületanud toit, söömisel ülejäänud toit jne) jääb tarbimata ja visatakse toidujäätmetena ära.

³ Piirsalu, E, Moora, H, Väli, K, Aro, K, Värmik, R, Lillemets, J, 2021.

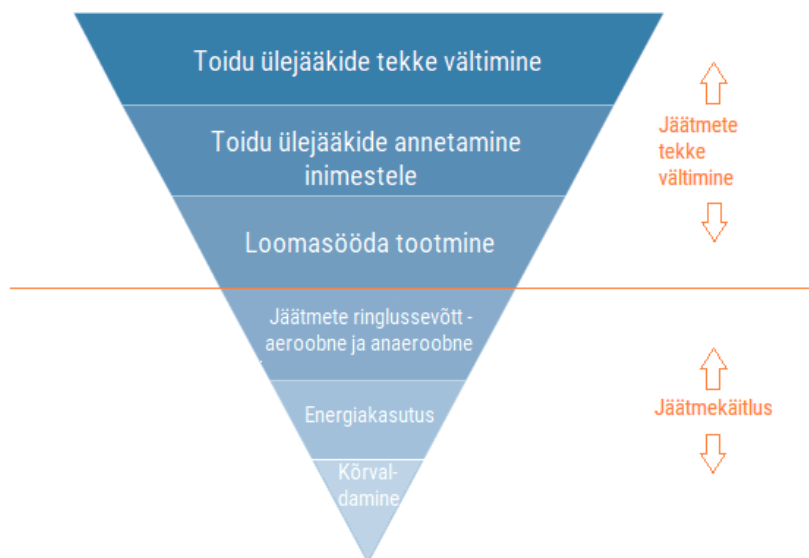
Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti toidutarneahelas. SEI Tallinn. (<https://envir.ee/media/1164/download>)

Joonis 27. Ülevaade Eesti toidujäätmete ja toidukao (raisatud toidu) tekkest kogu toidutarneahelas 2020. aastal (allikas: SEI Tallinn, Eesti Maaülikool).

Toidujäätmete tekke vähendamise tegevused

Toidujäätmetega seotud poliitikakujundamisel ja meetmete kavandamisel tuleks lähtuda toidujäätmete hierarhiast, mis põhineb jäätmehierarhial (joonis 28).

Joonis 28. Toidujäätmete hierarhia.

Ühe toidujäätmete tekke vähendamise tegevusena on seni Eestis nii avalik kui erasektor korraldanud eelkõige kodumajapidamistele suunatud kampaaniaid. KliM on alates 2020. aastast

korraldanud iga-aastaselt kampaaniat „Austa toitu jäägitult!“⁴. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi teavitustegevustega, sh sotsiaalmeediakampaaniatega on selgitatud toidu säilimisaja märke „parim enne“ ja „kõlblik kuni“ tähendusi ning võimalusi seeläbi vähendada toidukadusid.

Üks laiemat kõlapinda leidnud teavituskampaania oli Eesti Toidupanga ja Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse koostöös korraldatud kampaania „Tarbi toitu targalt.“ Projekti raames töötati välja kaubandus- ja toitlustusettevõtetele ning eraisikutele välja juhendmaterjalid⁵, mis käsitlevad toidujäätmete ja toidukao vähendamise võimalusi. Samuti on tähelepanu pööratud toidujäätmete tekke vähendamisele näiteks Eesti Korteriühistute Liidu kampaanias „Väärtustades toitu“⁶ ning keskendunud koolitoitlustamisele KliMi tellitud ja Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse läbiviidud kampaanias „Kokkame koos!“⁷. Alates 2022. aastast viib Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi läbi II ja III kooliastmele õppeprogrammi „Toidu eluring“⁸, milles lapsed õpivad hindama inimtegevuse mõju looduskeskkonnale, lahatakse toiduraiskamise tekkepõhjuseid ning leitakse toidujäätmete probleemile lahendusi. Õpilaste teadlikkuse tõstmisele pühendatud tegevusi viiakse läbi ka koolitoitlustajate poolt. Rimi Eesti Food AS teemat käsitletud kampaanias „Tarbime targalt“⁹ ning Rohetiiger aastal 2021 kümneid organisatsioone ja ettevõtteid hõlmanud kampaanias „Hoiame head toitu“¹⁰. Toidujäätmete tekke vältimise teemal teabe jagamisega oma kanalites on tegelenud ka Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum. Lisaks teadlikkuse tõstmisele otsivad ettevõtted muidki võimalusi toiduraiskamise vähendamiseks. Näiteks on Rimi Eesti Food AS töötanud Põllumajandus- ja Toiduameti juhistel välja meetodi värskete toiduainete külmutamiseks, et pikendada nende säilimisaega ja annetamisvõimalusi¹¹ ning Prisma paigaldanud enda külmikutele toidukao alast infot ja viib läbi smuutikastide projekti, kus päeva lõpus järele jäänud puuviljad komplekteeritakse kasti ning müüakse tarbijatele väga soodsa hinnaga.¹²

Toidujäätmete tekke vältimise ja vähendamise tegevused on liikunud üha rohkem kogukonnapõhiseks. Kogukonnad on koostöös Rohevald algatusega paigaldanud toidujagamiskappe näiteks Lääne-Harju valda, Laulasmaale, Paldiskisse, Vasalemma, Leholasse, Raplasse, Keilasse, Põltsamaale, Põlvasse ja Haapsallu.¹³ Lisaks toidujagamise kappide ehitamisele jagab Rohevald kogukonnale teadmisi, aitab leida toetajaid ja täita vajalik dokumentatsioon. Foodsharing Eesti liikumine on paigaldanud kogukonna toidujagamiskappe Tartusse, Viljandisse ja Elvasse.¹⁴ Esimese ettevõtteks avas FudLoop OÜ Tallinnas 2022. aastal

⁴ Kliimaministeeriumi veebileht: [Toidujäätmed ja toidujäätmete tekke vältimine | Kliimaministeerium](#)

⁵ <https://tarbitoitutargalt.ee>

⁶ <https://ekyl.ee/projektid/vaartustadestoit>

⁷ <https://www.sei.org/featured/kokkamekoos/>

⁸ [Toidu eluring - Eesti Maaelumuuseumid](#)

⁹ <https://www.rimi.ee/projektid/tarbimetargalt>

¹⁰ <https://rohetiiger.ee/hoiatoitu/>

¹¹ <https://www.rimi.ee/uudised/uus-lahendus-toidu-annetamises-nuud-saab-annetada-rohkem-varskeid-toiduaineid>

¹² <https://www.prismamarket.ee/news/prisma-smuutikastide-projekt-vahendab-markimisvaarselt-rikneva-toidu-kogust>

¹³ <https://rohevald.ee/>

¹⁴ <https://www.foodsharing.ee/>

toidujagamiskapi ¹⁵ . Lisaks sellele toimub toidujagamine vastavate gruppide kaudu sotsiaalmeedias. On ka nii-öelda prügisukeldumise harrastajaid, kes tegelevad prügikastidest ärvisatud toidu päästmisega. Toiduohutuse, inimeste tervise kaitsmise ning ressursside säästmise nimel tuleb seada eesmärgiks, et toidu prügikasti viskamise asemel oleks võimalik müümata jäänud toit kohe abivajajatele jagada.

Toidu ohutu ümberjaotamise tegevustes on seni aktiivseim organisatsioon Eesti Toidupank. Eesti Toidupank asutati 2010. aastal ning sellele järgnes Tallinna Toidupanga ja teiste regionaalsete toidupankade asutamine.¹⁶ Hetkel toimetab Toidupank 15 Eesti linnas koos enam kui 200 partneriga. Toidupank on sõlminud hea tahte lepingud püsiannetamiseks paljude toidu käitlemisega tegelevate ettevõtetega. Toidupanga käsutuses on külmikautod ja nõuetele vastavad toidulaod. Toidupank on Sotsiaalministeeriumi partnerorganisatsioon ELi toiduabi jagamisel ning toiduannetuste kogumisel ja jagamisel. Lisaks on Toidupank Sotsiaalministeeriumi strateegiline partner aastatel 2020-2023, et vähendada annetatud toidu jagamisega enim puudust kannatavate inimeste toidupuudust ning toetada nende toimetulekut. Sotsiaalministeerium toetab Eesti Toidupanga tegevust märkimisväärsete summadega nii strateegilise partnerluse raames kui ka ESF rahalistest vahenditest. Laiem partnerluse eesmärk on toidu annetamise abil vähendada toidu raiskamist.

Lisaks Toidupangale on mitmeid teisi heategevusorganisatsioone, kes samuti tegelevad annetuste kogumisega ja nende jaotamisega puudust kannatavatele inimestele (näiteks Eesti Lasterikaste Perede Liit). Päästetud ja annetatud toidu mahud on viimastel aastatel kordades kasvanud. Eesti riik toetab Sotsiaalministeeriumi kaudu toidupäästmise ja annetustegevuse korraldamist rahaliste EL vahendite ja Eesti riigieelarve vahenditega. Toidu annetamise edendamiseks ja valdkonnas tegutsevate heategevusorganisatsioonide tegevuse tutvustamiseks on Sotsiaalministeerium poolt loodud veebileht <https://sm.ee/toiduannetamine>. Lisaks koostatakse puudust kannatavatele inimestele teabe- ja retseptiraamatuid (koostöös Tervise Arengu Instituudiga), kuidas vähete vahenditega võimalikult tervislikku ja jäätmete tekkevaba toitu valmistada.

Toiduannetamise edendamiseks koostas Põllumajandus- ja Toiduamet 2022. aastal juhendi "Toiduohutus annetamisel"¹⁷. Juhend on tõlgitud ka venekeelde ning toimub pidev toiduohutuse põhimõtete tutvustamine nii toidukäitlejatele kui heategevusorganisatsioonidele. SA Rohetiiger viis 2021. aastal läbi õigustalgud, et välja selgitada, kas esineb seadusest tulenevaid asjaolusid, mis takistavad toidu ümberjagamist¹⁸. Üks järeldusest oli, et kehtivad toiduohutuse tagamise nõuded ei takista ohutu toidu ümberjagamist, küll aga on vaja selgeid juhiseid ning tõsta teadlikkust kehtivatest nõuetest. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium hoiab jätkuvalt fookuses toiduraiskamise vähendamise teemat toidukäitlejate toiduohutuse alase teadmussirde programmi tegevustes. 2023. a on plaanis pakendamata toidu märgistamise nõuete ülevaatamine eesmärgiga lihtsustada toidu annetamist.

¹⁵ <https://fudloop.ee/>

¹⁶ <https://www.toidupank.ee/toidupank-tallinnas/>

¹⁷ Põllumajandus- ja Toiduamet, 2022. [Toiduohutus annetamisel](https://pta.agri.ee/ettevotjale-tootjale-ja-turustajale/toidu-tootmine/toidu-annetamine). Kättesaadav: <https://pta.agri.ee/ettevotjale-tootjale-ja-turustajale/toidu-tootmine/toidu-annetamine>

¹⁸ SA Rohetiiger, 2021. Ettepanek õiguskantslerile seoses "Hoiame head toitu" õigustalgutega. Kättesaadav: <https://rohetiiger.ee/hoia-toitu-blogi/oiugustalgute-kokkuvote/>

Toidujäätmete tekke vältimisega seotud tegevusi on toetatud SA KIKi kaudu ringmajanduse programmist ja keskkonnateadlikkuse programmist. Lisaks on toidutööstuse ettevõtted saanud tootmise ressursitõhusamaks muutmiseks (sh tooraine väärindamiseks) toetust EL meetmest „Ettevõtete ressursitõhusus“. Samuti on Eesti Teadusagentuur toetanud ressursside väärindamise teadus- ja arendustegevust ResTA programmi raames, fookusteemade hulka kuulusid ka toidutoorme komponentideks lahutamise ja väärindamise alased teadusuuringud¹⁹. Lisaks on Euroopa abifondi toiduabi vahendite juures ka annetatud toidu kogumise ja jagamise suund, mis keskendub päästetud toidule.

Jäätmetekke vältimise valdkonnas on atraktiivseks lahenduseks erinevad digilahendused, kuna operatiivne info aitab jäätmeteket vältida. 2020. aastal alustas tegevust Eestis arendatud toidupäästmise platvorm Fudler²⁰. Samuti keskendub toidupäästmisele Food Angels Estonia²¹ rakendus ning 2021. aastal naases Eesti turule toidupäästmise rakendus ResQ Club²², samuti on Eestis kättesaadav rakendus Olio²³. Rimi Eesti Food AS on loonud kodumajapidamistes toiduäätmete tekke vältimiseks veebirakenduse „Tühjenda oma külmik“²⁴. Toidupäästmisega tegeleb ka Sumena OÜ. Ettevõtte ostab soodsalt hinnaga hulgiladudest aeguma hakkava kauba ning paneb selle müüki enda e-poes²⁵ ja Balti jaama turu poes.

Toidujäätmete tekke vältimiseks rahvusvahelistest kogemustest õppimiseks ja parimate praktikate Eestisse toomiseks on KliM ja Regionaal-ja Põllumajandusministeerium 2016. aastal loodud ELi toidukao ja toidujäätmete platvormi liikmed²⁶.

¹⁹ <https://www.etag.ee/rahastamine/rakendusuringute-toetused/ressursside-vaarindamise-ta-toetamine-resta/>

²⁰ <https://fudler.ee/home>

²¹ <https://et.foodangels.org/>

²² <https://www.facebook.com/resqclubee/>

²³ <https://olioex.com/>

²⁴ <https://www.rimi.ee/tuhjenda-oma-kulmik>

²⁵ <https://sumena.ee/>

²⁶ [European Food Loss and Waste Prevention Hub - Home \(europa.eu\)](https://www.europa.eu/european-food-loss-and-waste-prevention-hub/)

Tegevusvaldkonnad ja tegevused

Toidujäätmete tekke vältimise kavas on seatud kuus tegevusvaldkonda toidujäätmete tekke vältimiseks, vähendamiseks ja sotsiaalse vastutuse tõstmiseks kogu toidutarneahelas esmatootmisest lõpptarbijani. Tegevusvaldkonnad hõlmavad tegevusi, mille elluviimisesse panustavad erinevad osapooled.

Tegevusvaldkonnad

- Andmekorje ja toidujäätmete tekkekoguste kaardistamine;
- Seadusandlik raamistik ja regulatiivsete eesmärkide kokkuleppimine;
- Tõhusa koostöö rakendamine eesmärkide elluviimiseks;
- Innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse rakendamine eesmärkide elluviimiseks;
- Toidu ümberjaotamise edendamine eesmärkide elluviimiseks;
- Järjepidev teadlikkuse tõstmine, teavitamine ja koolitus eesmärkide elluviimiseks.

Tegevused

Andmekorje ja toidujäätmete tekkekoguste kaardistamine

1. Regulaarne toidujäätmete ja toidukao tekke seire ja hindamine.

Sisu: Lähtuvalt Euroopa Komisjoni delegeeritud otsusest 2019/1597 mõõdetakse iga-aastaselt toidujäätmete ja toidukao teket kogu toidutarneahelas, sealhulgas viies läbi vähemalt iga nelja aasta järel põhjalik uuring²⁷. Tuleks leida võimalusi, kuidas nii avaliku kui erasektori osalised saaksid kogu toidutarneahelas suurendada andmete kättesaadavust, järjepidevust ja läbipaistvust, et saada usaldusväärseid andmeid toidujäätmete tekke kohta liigse halduskoormuseta. Lisaks tuleks parandada teavet kõrvalsaaduste ja loomsete kõrvalsaaduste tekke kohta.

Osapooled: KliM, KAUR, Statistikaamet, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.

Aeg: Alates 2023

2. Juhiste koostamine ettevõtetes ära visatava toidu koguste mõõtmiseks ja ettevõtte siseselt analüüsimiseks, juhiste rakendamine.

Sisu: Suunatakse ettevõtteid rohkem eneseregulatsiooni raames vabatahtlikult mõõtma toidujäätmete ja toiduraiskamise teket ning leidma võimalusi tekke vähendamiseks. Leida võimalusi juurutada ettevõtetes vabatahtlikke n-ö toidujäätmete auditeid (toidujäätmete tekke mõõtmine, tekkepõhjuste analüüsimine ja lahenduste leidmine). SEI Tallinn on teinud koostöös Wageningeni Ülikooliga sellise toidujäätmete vältimise ja vähendamise auditi metoodika.

Osapooled: KliM, SEI Tallinn, ettevõtete esindusorganisatsioonid.

Aeg: Alates 2024

3. Toidujäätmete tekke vältimise kava eesmärkide ja tegevuste elluviimise hindamine ja vahekokkuvõtete tegemine.

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:32019D1597>

Sisu: Hinnatakse toidujäätmete tekke vältimise kava eesmärgi täitmist ja kavas seatud tegevuste elluviimist. Selleks jälgitakse toidujäätmete ja toiduraiskamise tekkekoguste ning annetatud toidu koguste muutust. Seejuures uuendatakse edaspidi jäätmekava ajakohastamise raames ka toidujäätmete tekke vältimise kava, sealhulgas tegevusi ja osapoolte rollide jaotust.

Osapooled: KliM, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium

Aeg: Pidev

Seadusandlik raamistik ja regulatiivsete eesmärkide kokkuleppimine

4. Toiduraiskamise vähendamise eesmärgis ja vaheetappides kokku leppimine liikumaks kestliku arengu eesmärgi 12.3 saavutamise suunas.

Sisu: Euroopa Komisjon teeb 2023. aastal seadusandliku ettepaneku kehtestada liikmesriikidele kohustuslik siduv sihtarv toidujäätmete tekke vähendamiseks. Eesti osaleb ja esindab oma huve sihtarvu kehtestamisega seotud läbirääkimistel ning peab hiljem sihtarvu ja seotud meetmed riigisisesse õigusesse üle võtma. Kogu protsessis on oluline huvirühmade kaasamine ning toidujäätmete tekke vältimise kava elluviimise hindamise tulemuste, Eesti toidujäätmete tekkekoguste ja pakendimaterjalide vähendamise seotud algatuste silmas pidamine.

Osapooled: KliM, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium

Aeg: Alates 2023

5. Stiimulite loomine ettevõtetele toidujäätmete tekke vältimiseks.

Sisu: Analüüsida ja leida riigiasutuste ja ettevõtete koostöös stiimuleid, mis motiveeriksid ettevõtteid võtma meetmeid toidujäätmete tekke vältimiseks ja vähendamiseks, sealhulgas toidu annetamise edendamiseks. Arvesse võetakse ELi toidukao ja toidujäätmete platvormi soovitusi toidujäätmete tekke vältimisega seotud meetmete kohta, kus muu hulgas tuuakse välja, et riigiasutused peaksid kaaluma, kuidas oleks kõige parem tagada, et toidujäätmete tekke vältimine oleks majanduslikult tasuvam kui tekkinud jäätmete käitlemine. Analüüsimist vajab toidujäätmete tekke vältimise kriteeriumite integreerimine riigihangete tingimustesse Eestis.

Osapooled: KliM, Sotsiaalministeerium, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank), Tervise Arengu Instituut, ettevõtete esindusorganisatsioonid..

Aeg: Alates 2024

6. Toidujäätmete tekke vältimiseks rahastusmeetmete kujundamine ja loomine.

Sisu: Jäätmetekke vältimise tegevused, mis hõlmavad ka toidujäätmete tekke vältimist, kajastuvad EL struktuurivahendite perioodis 2021-2027. Uuel finantsperioodil jätkub Sotsiaalministeeriumis toiduannetustegevuse toetamine puudustkannatavate inimeste abistamiseks ja käivitatakse uus innovatsioonimeede annetustegevuse protsessi lühendamiseks ja rohelise jalajälje vähendamiseks. Toidujäätmete ja toidukao vähendamist adresseeritakse ka Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027 sekkumistes – põllumajandustootjate ja toidutööstuse materiaalsed ja

immateriaalsed investeeringud ning investeeringud bioressursside väärimdamisse. Leida võimalusi pikemaajaliseks toidujäätmete tekke vältimise tegevuste toetamiseks eri sektorites.

Osapooled: KliM, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium

Aeg: Alates 2023

Tõhusa koostöö rakendamine eesmärkide elluviimiseks

7. Toidujäätmete tekke vältimise teema erinevatesse asjakohastesse arengukavadesse, arengudokumentidesse ja juhenditesse integreerimine.

Sisu: Järjepidevalt panustada sellesse, et erinevate valdkondade asjakohased arengukavad, arengudokumendid, juhendid ja ka esindusorganisatsioonide välja töötatud strateegilised dokumendid käsitleksid toidujäätmete tekke vältimise teemasid.

Osapooled: KliM, Regionaal- ja põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium, ettevõtete esindusorganisatsioonid, kohalikud omavalitsused.

Aeg: Pidev

8. Avaliku ja erasektori partnerluse arendamine, et vähendada toidujäätmete teket toidutarneahela erinevates etappides.

Sisu: Pidada arutelusid kava tegevuses nr 18 nimetatud koostöövormi raames ja asjakohasel juhul sõlmida kahepoolseid vaba tahte lepinguid või muus vormis kokkuleppeid eesmärgiga viia ellu kohustust vähendada toidujäätmete teket. Lisaks töötada välja laiem ühiste kavatsuste deklaratsioon või ühiskondlik kokkulepe toidujäätmete tekke vältimise ja vähendamise teemal. Edendada tuleks arutelusid ja arvamuste vahetust ka teadlaste ning toidukäitlejate vahel, et leida ühiseid lahendusi toidujäätmete tekke ja toiduraiskamise vähendamise seotud takistustele.

Osapooled: KliM, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium, ettevõtete esindusorganisatsioonid, Eesti Maaülikool.

Aeg: Pidev

9. Toitumisharjumuste muutmisesse ja toidujäätmete tekke vältimise teemadesse EL koolikava programmi rakendamise kaudu panustamine.

Sisu: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium rakendab EL koolikava programmi. Koolikavaga toetatakse puu- ja köögivilja, piima ja piimatoodete jagamist lastele, millega aidatakse kaasa laste tervislike toitumisharjumuste kujunemisele. Samuti võimaldatakse koolikavas kaasnevate haridusmeetmete toetuse kaudu tõsta laste teadlikkust põllumajandus- ja toidusektorist. 2023. a 1. augustist algab EL koolikava rakendamise uus strateegiline periood (2023-2029). Leida võimalused koolikava kaudu enam panustada toitumisharjumuste ja toidujäätmete tekke vältimise alase teadlikkuse tõstmisesse.

Osapooled: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, KliM, Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeerium, Tervise Arengu Instituut.

Aeg: Alates 2023

Innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse rakendamine eesmärkide elluviimiseks

10. Toidujäätmete tekke vältimiseks tehnoloogiliste abivahendite ja IT lahenduste rakendamine.

Sisu: Leida enam võimalusi kasutada tehnoloogilisi abivahendeid toidujäätmete tekke vältimiseks ja toiduannetamise edendamiseks. Selleks analüüsida ka olemasolevaid kohalikke ja rahvusvahelisi IT platvormide näiteid ning edendada teadlikkust olemasolevatest võimalustest. Loodud on platvorm toiduannetamine.ee, mis annab võimaluse annetajal leida üles annetusi ootavad organisatsioonid ja muu asjakohane teave. Platvormi täiendatakse pidevalt ka edaspidi.

Osapooled: KliM, Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, ettevõtete esindusorganisatsioonid, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank).

Aeg: Pidev

11. Esmatootmises ja toidutööstuses jääkidest uute lisaväärtusega toodete valmistamise ning ressursitõhususe edendamine.

Sisu: Edendada esmatootmises ja toidutööstuses ülejääkidest ja kõrvalsaadustest uute lisaväärtusega toodete valmistamist ning kaardistada turustamisvõimalused ebastandardsetele toiduainetele. Leida võimalusi suurendada ettevõtete ressursitõhusust ja vähendada toidukadu põllumajanduses ja toidu töötlemisel, edendades juurdepääsu innovatsioonile. Toetada lühikesi ja kestlikke tarneahelaid, et väheneks toidukadu ja toidujäätmed. Rakendada SEI Tallinna ja Eesti Maaülikooli antud soovitusi esmatootmises ja toidutööstuses toidujäätmete tekke vähendamiseks.²⁸

Osapooled: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, KliM, põllumajandustootjad, toidutööstuse ettevõtted, ettevõtete esindusorganisatsioonid.

Aeg: Alates 2023

12. Teadustöö, innovatsiooni ja rahastamisvahendite rakendamine ja neist teadlikkuse edendamine selleks, et toetada uuenduste väljatöötamist eesmärgiga vähendada toidujäätmete teket.

Sisu: Lähtudes ELi toidukao ja toidujäätmete platvormi soovitustest, tuleks kasutada ära kogu asjakohane teadustöö ja innovatsioon ning rahastamisvahendid, et toetada uuenduste väljatöötamist ja rakendamist toidutarneahelas eesmärgiga vältida toidukadu ja jäätmeid. Tuvastada ka, milliseid uusi oskuseid või teenuseid on vaja seoses ringmajandusele üleminekul toidujäätmete tekke vältimiseks ja tõhusamaks bioressursi kasutamiseks või kuidas olemasolevaid oskuseid selleks kasutada.

Osapooled: KliM, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Eesti Maaülikool, Haridus- ja Teadusministeerium, põllumajandustootjad, toidutööstuse ettevõtted, erialaliidud.

²⁸ Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti toidutarneahelas. [Toidujäätmed ja toidujäätmete tekke vältimine | Kliimaministeerium](#)

Aeg: Pidev

Toidu ümberjaotamise edendamine eesmärkide elluviimiseks

13. Toidu annetamist käsitlevate ELi suuniste²⁹ järgimise edendamine ning riigisisese annetamise juhendi levitamine ja rakendamine tõstmaks ettevõtete teadlikkust toidu ümberjaotamise võimalustest.

Sisu: Tutvustada toidukäitlemisega tegelevatele ettevõtetele ja heategevusorganisatsioonidele ELi suuniseid ja riigisiseseid juhendeid toidu annetamise ja toidu säilivusaja pikendamise teemal (www.toiduannetamine.ee, Põllumajandus- ja Toiduameti juhendid³⁰, Maksu- ja Tolliameti juhend³¹, Euroopa Toiduohutusameti suunisdokumendid toidukäitlejatele säilimisaja määramiseks ja märgistamiseks³² ning Eesti Maaülikooli juhendmaterjal toidukäitlejatele säilimisaegade määramise kohta kolmes osas³³). Viia teave annetamise võimalustest muu hulgas ka kindlustusseltsideni, et edendada kindlustuslepingutes toidujäätmete tekke vältimise teemadega arvestamist.

Osapooled: Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, KliM, Rahandusministeerium, Põllumajandus- ja Toiduamet, Maksu- ja Tolliamet, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank), ettevõtete esindusorganisatsioonid.

Aeg: Pidev

14. Toidu ümberjaotamist reguleerivate õigusaktide muutmise vajaduse analüüsimine ja asjakohasel juhul regulatiivselt toidu annetamise edendamine.

Sisu: Toidujäätmete tekke vältimise kava ja Sotsiaalministeeriumi koostatud toidupäästmise tegevuskava elluviimise tulemuste hindamise ning toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste muutuste põhjal analüüsitakse vajadust kehtestada või muuta toidu ümberjaotamist reguleerivaid õigusakte. Muudatused oleksid eesmärgiga regulatiivselt kehtestada täiendavaid meetmeid toidu annetamise edendamiseks ja seeläbi toidujäätmete tekke vähendamiseks.

Osapooled: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, KliM, Rahandusministeerium, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank), ettevõtete esindusorganisatsioonid.

Aeg: Alates 2023

15. Toidu ümberjaotamise ja päästmisega tegelevate heategevusorganisatsioonide võrgustiku tugevdamine.

Sisu: Tugevdada toidu ümberjaotamise ja päästmisega tegelevate heategevusorganisatsioonide võrgustikku. Sotsiaalministeeriumil on kavas iga kolme aasta järel uurida näiteks küsimustiku kaudu rahulolu võrgustiku tööga ja seotud muutusi

²⁹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1025\(01\)&from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1025(01)&from=ES)

³⁰ <https://pta.agri.ee/ettevotjale-tootjale-ja-turustajale/toidu-tootmine/toidu-annetamine>

³¹ <https://www.emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/kingitused-annetused-ja-vastuvotukulud#toidu-annetamine>

³² <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/valjaanded/valjaanne-2020-efsa-suunised-sailimisaeg-margistus.pdf> ja <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/valjaanded/valjaanne-2021-efsa-suunised-sailimisaeg-margistus-02.pdf>

³³ <https://toiduteave.ee/valjaanded/bioloogiline-ohutus/>

abivajajate hakkamasaamisel ning selgitada välja parendamise kohti. Lisaks toimuvad iga-aastased kohtumised ja parimate praktikate vahetamised.

Osapooled: Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank, Eesti Lasterikaste Perede Liit, kogukondlikud algatused), ettevõtete esindusorganisatsioonid, sh Kaupmeeste Liit.

Aeg: Pidev

16. Motivatsiooni- ja tunnustussüsteemide kasutamise edendamine.

Sisu: Tõsta ettevõtete, heategevusorganisatsioonide ja kohalike omavalitsuste teadlikkust tunnustusskeemidest ja suurendada olemasolevate tunnustussüsteemide kasutamist, et motiveerida ettevõtteid ja omavalitsusi toidu annetamise teemadel aktiivselt panustama. Edendada ja tõsta esile kodanikuühenduste ja ettevõtete algatatud toidupäästmise projekte. KliMi korraldatavatel aasta keskkonnasõbraliku ettevõtte ja keskkonnasõbraliku kohaliku omavalitsuse konkurssidel on võimalus osaleda kõigil ettevõtetel, asutustel ja omavalitsustel ning see on võimalus tunnustada neid, kes vähendavad negatiivset mõju keskkonnale, seeläbi motiveerides teisi organisatsioone. Pöörata üha rohkem tähelepanu toidujäätmete tekke vältimise ja seejuures toidu annetamise teemade kajastamisele ka muudes motivatsiooni- ja tunnustussüsteemides (näiteks vastutustundliku ettevõtluse indeks jm). Jätkata Eesti Toidupanga iga- aastase parimate annetajate tunnustusüritusega. Osapooled: KliM, Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Eesti Linnade ja Valdade Liit, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank), ettevõtete esindusorganisatsioonid, sh Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum.

Aeg: Pidev

Järjepidev teadlikkuse tõstmine, teavitamine ja koolitus eesmärkide elluviimiseks

17. Sihtrühmade kaupa toidujäätmete tekke vältimisest teadlikkuse edendamine. Sõnumite ja eesmärkide integreerimine teiste valdkondade teavitusse (toiduohutus, toitumine, kliimamuutused jm). Järjepidev säilimisaegade „parim enne“ ja „kõlblik kuni“ teavitus. Rahvusvahelise toidujäätmete ja toidukao alase teadlikkuse tõstmise päeva tähistamine.

Sisu: Siduda toidujäätmete tekke vältimise vajalikkust ja lahendusi teiste asjakohaste valdkondade teavitusse (näiteks kampaaniad toiduohutuse, toitumise, kliimamuutuste jm teemal). Koostöös teiste ministeeriumide, ametite, erialaliitude ja ettevõtjatega tõsta eri sihtrühmade teadlikkust. Kavandada sihtrühmade kaupa tegevused, mida on vajalik järjepidevalt või perioodiliselt teha teadlikkuse tõstmiseks toidujäätmete tekke vältimisest, arvestades juba ellu kutsutud algatusi (MEM teadmussirde programm). Eri kampaaniates järjepidevalt tutvustada nii eesti kui muukeelsele elanikkonnale „parim enne“ ja „kõlblik kuni“ tähtsamärgistuste erinevust. Jätkata iga-aastaselt KliMi kampaaniaga „Austa toitu järgitult!“ jõudmaks eri sihtrühmade eri vaatenurkade kaudu, samuti edendada ettevõtetelt tarbijatele suunatud teavitustegevusi.

Koostöös ettevõtetega kaaluda teavituskampaaniate korraldamist, et muuta tarbijate ootuseid kodust väljas söömisel ja kauplustes (näiteks ootus kaubavaliku osas hilisõhtul) ning vähendada toidu anonüümsust. Toidu anonüümsuse vähendamise all on mõeldud toidu tootmisega seotud tegevuste tutvustamist tarbijatele, et teadvustada toidu tootmisega seotud kulusid (tööjõud, loodusressursid jm) ning seeläbi edendada toidu väärtustamist.

Teavitamistegevuste käigus tähistada ka 29. septembril toimuvat iga-aastast rahvusvahelist toidujäätmete ja toidukao alase teadlikkuse tõstmise päeva. Avaldada temaatilisi artikleid ja arvamusalugusid, hoida toidujäätmete tekke vältimise teemat tähelepanu all avalikes debattides.

Osapooled: KliM, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Keskkonnaamet, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank), ettevõtete esindusorganisatsioonid, Eesti Linnade ja Valdade Liit, kohalikud omavalitsused, Eesti Korteriühistute Liit.

Aeg: Pidev

18. Toidujäätmete tekke vältimise teemalised koolitused, õpitoad ja ümarlauad parimate praktikate jagamiseks ja koostöö edendamiseks.

Sisu: Koguda, levitada ja tunnustada häid algatusi, mis on suunatud toidujäätmete ja toidukao tekke vältimisele ja vähendamisele. Korraldada eri sektoritele suunatud koolitusi ja õpitubasid, sh „ettevõtjalt-ettevõtjale“ põhimõttel. Igal aastal korraldada ümarlaud vahekokkuvõtete esitamiseks ja parimate praktikate jagamiseks. Moodustada n-ö Eesti toidujäätmete tekke vältimise platvorm/foorum. SEI Tallinn ja Eesti Maaülikool on toidujäätmete tekke uuringus³⁴ toonud välja, et oluline on see, et sellise platvormi ellu kutsumine toimuks toitlustus-, kaubandus- ja tootmisettevõtete ning nende alaliitude eestvedamisel.

Osapooled: KliM, Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, toidu ümberjaotamise valdkonnas tegutsejad (nt Toidupank), ettevõtete esindusorganisatsioonid, KOV.

Aeg: Pidev

19. Toitlustusasutuste seas teadlikkuse tõstmine toidujäätmete tekke vältimisest.

Sisu: Koostada teabematerjale, kasutades KliMi tellitud uuringutes esitatud olemasolevaid toidujäätmete tekke vältimise soovitusi toidu tellimise, säilitamise, valmistamise, serveerimise ja jäätmekäitluse teemal, ning levitada neid materjale. Koostöös tippkokkadega ja arvestades seejuures toiduohutusega töötada välja säästliku toitlustamise koolitused/juhendmaterjalid eri tüüpi toitlustusasutuste kokkadele. Innustada ettevõtteid jagama teavet oma toidujäätmete tekke vältimise meetmete kohta toote märgistusel või veebis. Jagada ettevõtetele infot toidu annetamise võimalikkusest. Jagades ettevõtetele parimaid praktikaid, teavitada ka turustusvõimalustest (nt ebastandardsetele puu- ja köögiviljadele muude kasutusvõimaluste leidmine jne).

³⁴ <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2021/05/toidujaatmete-ja-toidukao-teke-eesti-toidutameahelas-2021.pdf>

Osapooled: KliM, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Eesti Hotellide ja Restoranide Liit

Aeg: Pidev

20. Haridusasetuste teadlikkuse ja haridusasetuste kaudu teadlikkuse tõstmine toidujäätmete tekke vältimisest.

Sisu: Haridusasetustele ja haridusasetuste toitlustajatele levitada Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse koostatud juhendit³⁵. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga leida viisid, kuidas koolides, sealhulgas kutsekoolides rohkem teemat avada ja õppetöösse integreerida, töötada välja materjalid koolidele, sealhulgas kutsekoolidele ja lasteaedadele. Innustada õpilasi läbi konkursside ja kampaaniate kaasa mõtlema ja oma ettepanekuid esitama toidujäätmete tekke vähendamiseks.

Osapooled: KliM, Haridus- ja Teadusministeerium, Keskkonnaamet, Eesti Linnade ja Valdade Liit, kohalikud omavalitsused, eraharidusasetuste pidajad, ülikoolid.

Aeg: Pidev

21. Tarbijate teadlikkuse tõstmine jäätmete liigiti kogumisest ja seeläbi tähelepanu pööramine jäätmetekke vältimise vajadusele.

Sisu: Järjepidevalt jätkata liigiti kogumise edendamise seotud teavitustegevust. Jäätmete liigiti kogumine aitab jäätmevaldajal mõista tekkivate jäätmete koguseid ning vajadust jäätmeteket, sealhulgas toidujäätmete teket vähendada. Jäätmetekke vältimisele pöörata tähelepanu üle-euroopalise jäätmetekke vähendamise nädala raames.

Osapooled: KliM, Keskkonnaamet, Eesti Linnade ja Valdade Liit, kohalikud omavalitsused, Eesti Korterühistute Liit

Aeg: Pidev

22. Avalikus sektoris ringmajanduslike lahenduste edendamine, sealhulgas toidujäätmete tekke vältimisest teadlikkuse tõstmine.

Sisu: Ringmajanduse valdkonna edendamise seotud koolituste raames avaliku sektori töötajate (sh kohaliku omavalitsuse keskkonnaspetsialistide ja sotsiaaltöötajate) koolitamine ja teavitamine toidujäätmete tekke vältimise teemadel. Keskkonnahoidlike riigihangete alane koolitamine ja juhendmaterjalide levitamine (nt haridus- ja hoolekandetasutuste hangetega seoses). Avalikel üritustel toidujäätmete tekke vähendamine.

Osapooled: KliM, Sotsiaalministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Keskkonnaamet, Eesti Linnade ja Valdade Liit, kohalikud omavalitsused.

Aeg: Pidev

³⁵ <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2020/10/9.10-toidu-raiskamine-9-okt.pdf>